

“Mijn grootste passie is de ijsvogel”

Vanaf zijn jeugd is hij een natuurliefhebber en natuurbeschermer. Met planten heeft hij geen ‘klik’, maar met vogels des te meer. Meer dan vijftig jaar lang bekommerde Jelle Harder zich met hart en ziel om de verbetering van het leefgebied van diersoorten. Hij werd landelijk bekend met ‘zijn’ ijsvogels. Op 19 april jl. kreeg hij in Naarden de Emil Ludenpenning uitgereikt voor zijn langdurige en tomeloze inzet ten behoeve van natuur en landschap. Ter gelegenheid van deze bijzondere gebeurtenis zijn hem een aantal vragen voorgelegd.

Lenny Langerveld

Jelle kreeg de Emil Ludenpenning

Heb je de liefde voor de natuur van huis uit meegekregen

Ik woonde hier in Hilversum en als kind speelde ik altijd buiten. We gingen veel naar Anna's Hoeve, dus dat was de natuur waar ik mee in aanraking kwam. Ik had een vriendje met een hond en we gingen met een groepje jongens altijd wandelen met die hond. Naar de Westerheide en naar Groeneveld... alle kanten gingen we op, om buiten te zijn en een beetje kattenkwaad uithalen. Echte interesse voor de natuur? Ik was een jaar of twaalf toen ik mijn eerste verreijkker kocht bij een opticien. Ik zat in de tweede klas van de ULO (de latere Mavo) toen op maandagmorgen een paar jongens uit mijn klas uitgebreid vertelden dat ze naar de Eempolders waren geweest en dat ze daar een torenvalk hadden gezien. Toen dacht ik: een torenvalk? Dat zijn toch die valken die in ridderverhalen voorkomen waar ze vogels mee vangen? Of konijnen? Ik was me helemaal niet bewust van torenvalken en

dat die er nog waren. Terwijl we héél veel buiten kwamen. In die richting had ik niet leren kijken. Mijn vader was wel een natuurliefhebber, maar niet met specifieke kennis. Hij viste graag, dat soort dingen. Ik ben met die jongens meegegaan en toen was ik in *no time* lid van hun club: De Hilversumse Jeugdbond voor Natuurstudie en een jaar later van de CJN (Christelijke Jeugdbond voor Natuurstudie).

Waren het vooral de vogels die je belangstelling hadden?

Ja, vogels waren het wel gelijk voor mij. Planten... dar had ik geen klik mee. Ik ben ook nog op een plantencursus geweest, leren determineren bij het IVN, maar ik kon het niet onthouden.

Als je bij zo'n jeugdbond gaat, en je bent een beetje enthousiast, ben je binnen drie maanden zelf excursieleider. Je kon voor 5 gulden naar een kaderkamp en daar leerde je vogels herkennen. Mijn eerste kampje was bij Ermelo in de buurt, vlakbij de Knardijk. 's Morgens vroeg op het fietsje de Knardijk op en dan gingen we naar de vogeltrek kijken. Dat heb ik een keer of drie, vier zo gedaan en toen was ik zelf excursieleider voor die kampen. Ik ben héél veel naar die kampjes geweest. Vooral naar vogelkampen. Want vogels waren het wel gelijk voor mij. Planten... daar had ik geen klik mee. Ik ben ook nog op een plantencursus geweest, leren determineren bij het IVN, maar ik kon het niet onthouden.

Moerasachtige gebieden, een gebied als Ankeveen, dat vond ik altijd héél mooi. Die combinatie van water, vogels, bomen, struiken, riet. Dat leeft voor mij ontzettend. Veel meer dan een droge heide. Niet dat ik daar nooit

kwam, daar heb ik ook veel gevogeld, of in de pure bossen. Met water erbij vind ik indrukwekkender. Meer doorkijkjes, meer variatie. Dat is één van de redenen waarom ik het Laarder Wasmeer 35 jaar geïnventariseerd heb. Dat deed ik natuurlijk om gegevens te verzamelen, maar ook omdat ik het heerlijk vond om daar rond te lopen. Die vrijheid te voelen. Die eerste uren van de ochtend meemaken. Echt perfect. Om een uur of negen ging ik dan weer naar huis en dan had je er al een aantal uren opzitten terwijl andere mensen net hun huis uitkwamen.

Hoe ben je bij Landschap Noord-Holland terecht gekomen?

Na de ULO wist ik niet wat ik moest doen. Ik was ook niet zo'n hoogvlieger. Ik ben naar de technische school (UTS) gegaan, maar na een jaar had ik dat wel gezien. Dat was toch niet mijn kant. Ik had al wel het idee dat ik het onderwijs in wilde, maar boswachter worden leek me ook wel wat. Ik ben toen bij een boer gaan werken in 's Graveland, om ervaring op te doen zodat ik een jaar later naar de Middelbare Landbouwschool zou kunnen gaan en daarna naar de Hogere Bosbouw en Cultuurtechnische school in Arnhem. Al na drie maanden heb ik dat plan aan de wilgen gehangen, maar ik heb nog wel een jaar bij die boer gewerkt - tot de zomervakantie van het jaar erop- en toen ben ik naar de kweekschool gegaan. Een week nadat ik uit de militaire dienst kwam stond ik voor de klas. In 1986 kreeg ik de vraag van de provinciale stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer of ik een vrijwilligersgroep in het Gooi wilde begeleiden. Ik had een vaste baan en die wilde ik niet voor een klus van één jaar opzeggen. Wel kon ik het zó plooiën met mijn werk, dat ik het voor twee dagen in de week kon doen. Dat was goed. Ik ging de organisatie helpen runnen en iemand anders ging het buitenwerk begeleiden. Dat heb ik een jaar gedaan en na dat jaar kwam er structureel geld van de provincie om werkgelegenheid te bevorderen en toen werd ik regionaal coördinator ten zuiden van het Noordzeekanaal. Ik moest een stuk of twintig vrijwilligersgroepen ondersteunen, cursussen organiseren, gereedschap regelen, afspraken met terreineigenaren maken... en ik moest een werkgelegenheidsproject opzetten voor langdurig werklozen. Dat was natuurlijk toch wel een onderneming voor iemand die daar

geen ervaring mee had. Ik kreeg een zak met 150.000 gulden, moest jongens aannemen, de voorman aannemen, een werkpakket samenstellen, gereedschappen en werkkleding kopen en hup...aan de slag.

Die stichting werd na een fusie Landschap Noord-Holland. Het is een grote organisatie en ik heb er vijftientig jaar gewerkt, vooral in het Gooi en de Vechtstreek. Al snel specialiseerde ik mij in het verbeteren van het leefgebied van diersoorten, zodat ze zich beter kunnen voortplanten en zich handhaven. Ik hou ervan om een ecologische infrastructuur op te bouwen voor diersoorten. Ik heb mijn projecten altijd allemaal zelf bedacht, subsidies geregeld, uitgevoerd en de monitoring georganiseerd. In al die jaren is er nog nooit een leidinggevende geweest die tegen mij zei: je moet dat project gaan doen. Ik deed soms wel bijna 40 projecten per jaar. Van klein tot groot. Het samen met anderen, vooral ook vrijwilligers, was daarbij een belangrijk nevendoel.

Plaatsen van een ooievaarspaal en - nest

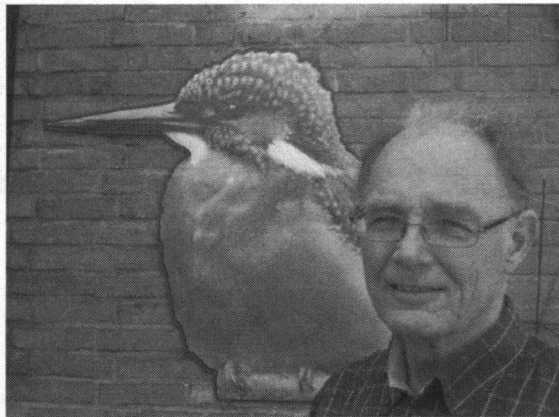
Waar bestonden die projecten uit?

Hier in de omgeving van Hilversum en 's-Graveland heb ik meer dan veertig poelen hersteld of opnieuw gemaakt. Dat ging zo: Ik bedacht dat het goed zou zijn als er ergens een poel zou komen, om die en die reden. Dan ging ik naar een terreineigenaar toe, Goois Natuurreservaat, Natuurmonumenten, soms een particulier, en dan zei ik: Zullen we een poel maken, doen jullie mee? Natuurlijk zat er een inhoudelijk plan achter die vraag. De helft van het geld moesten de terreineigenaren betalen, voor de andere helft zocht ik subsidie. En ik begeleidde het allemaal en als het eenmaal klaar was, zorgde ik meestal ook voor een onderhoudsschema. Voor de poelen waar kamsalamanders de belangrijkste diersoort

waren bijvoorbeeld, had ik per poel een schema wat er de komende tien jaar moest gebeuren. Hoe ik dat wist? Ik ben autodidact wat dat betreft. Lezen, leren. Ik ging naar studiedagen en conferenties toe. Ik zocht het ook op en praatte met mensen die er meer van weten. Dat moet je doen. Je kunt niet alles zelf weten, maar het wel organiseren. Op een gegeven moment moet je het ook weer los laten, maar regel dan wel dat er anderen zijn die voor de continuïteit zorgen.

We hebben het nog niet over de ijsvogel gehad, terwijl jij voor de meeste mensen toch wel 'die meneer van de ijsvogels' bent.

Ja, mijn grootste passie is de ijsvogel waarvoor ik zelf meer dan 200 ijsvogelwanden gemaakt heb. Alle ervaringen hiermee staan op mijn instructie-dvd en in mijn Ijsvogelhandleiding.

In 2010 bijvoorbeeld, heb ik voor het eerst onderzoek naar boommarters gedaan, en dat vond ik ook heel boeiend hoor.

Vanaf 2011 was ik in de VUT en nu ben ik met pensioen, sinds januari. Ik heb een 0-urencontract gekregen, dus ik werk eigenlijk nog steeds. Ik zit nu zelfs middenin een héél groot project op het terrein van de rioolwaterzuivering in Huizen. Eind 2011 ben ik eraan begonnen. Er komt een ijsvogelnestkast, nestkasten voor de grote gele kwikstaart, een insectenhotel, een oeverwaluwwand, vleermuiskelder, broeihopen voor ringslangen en een bloemenhelling voor vlinders en bijen. Bijzonder is dat ik de bouw van de oeverwaluwwand professioneel heb laten filmen. Het wordt een instructiefilm die straks op de site van de Vogelwerkgroep en Vogelbescherming Nederland te bekijken is.

De grootste klus was eigenlijk de vleermuiskelder. Het duurde lang voordat de gemeente tevreden was over de veiligheid van de kelder en dat vond ik het meest onzekere en vervelende van het hele project. Verder is het allemaal goed gegaan. De Vlinderstichting heb ik er bijvoorbeeld bij betrokken, vanwege het inzaaien van de bloemenhelling. Dat is een van de vele sponsors van het project. En zo ben ik bezig.

Op zaterdagmiddag 11 mei zijn er rondleidingen op het RWZI terrein; zie vwggooi.nl

Waar ben je het meest trots op?

Waar ik het meest trots op ben? Misschien wel het project in Huizen. Dat was behoorlijk ingewikkeld. Als ik een poel maak, heb ik te maken met een handvol mensen. Voor dit project - ik hou het bij - heb ik al met meer dan tachtig mensen moeten overleggen. Maar gelukkig krijg ik heel veel medewerking, ook van veel vrijwilligers.

En nu? Achter de geraniums?

Wat ik hierna ga doen? Ik zou graag willen dat de nachtzwaluw in het Gooi terugkomt. Met name waar die het laatst gezeten heeft, en dat was langs het Geneverpad bij het Hilversums Wasmee in de buurt. Daar heb je open plekken voor nodig in het bos, je hebt zandige paden nodig die snel opwarmen en warmte vasthouden voor de grote insecten. De nachtzwaluw neemt toe in Nederland, de dichtstbijzijnde plek is nu in de buurt van Amersfoort en tot mijn grote verrassing waren er vorig jaar twee meldingen van een nachtzwaluw op de Bussumer- en Westerheide. Dat was territoriumgedrag. Of ze echt gebroed hebben is niet duidelijk. Je kunt niets afdwingen, maar als je voorwaarden schept, dan komen ze. Ijsvogels zijn voor mij hét voorbeeld. Ik heb wel eens meegemaakt dat ik vrij laat nog, eind maart, een ijsvogelwand maakte. De volgende dag zat er een ijsvogel bij. Vogels vliegen rond en als het ze bevalt, gaan ze er zitten. Dieren zijn altijd op zoek naar waar het nog beter is. Vroeger zaten de meeste ijsvogels in Brabant, Limburg en Oost-Nederland. Doordat ik bezig ben geweest met wanden maken en er werkgroepen zijn ontstaan die met de wanden bezig zijn, krijg je natuurlijk ook een waarnemerseffect. Iedereen gaat opletten en dus worden er óók meer ijsvogels gezien dan voorheen.

Op de website van de Vogelwerkgroep hebben we sinds 2008 de mogelijkheid om ijsvogelwaarnemingen te melden.

Waarnemingen van ijsvogels in 2013

Iedereen die een waarneming instuurt, bedank ik altijd en dan vertel ik er iets bij. Ja, daar broedt er wel eens één, of het is de eerste waarneming dit jaar. Communiceren, mensen op de hoogte houden, dat vind ik belangrijk. En er zijn nu al meer dan duizend waarnemingen ingestuurd; kun je nagaan hoe dat loopt.

De provincie Noord-Holland heeft de laatste jaren zelfs de meeste ijsvogelbroedparen van

héél Nederland. In het topjaar 2008 waren dat 183 paar. Maar door de strengere winters is dat aantal in 2012 teruggezakkt naar twintig a dertig paartjes.

Waar ben je echt trots op?

Ik word verlegen van de prijzen die ik kreeg. Ik ben erelid van de Vogelwerkgroep, in 1992 kreeg ik de Gouden Lepelaar van Vogelbescherming Nederland en ik heb voor mijn ijsvogelproject in 2006 de allereerste Paul Fentener van Vlissingen / AD Natuurprijs gewonnen. En héél kort geleden kreeg ik de Emil Ludenpenning die wordt uitgegeven door de Stad en Lande Stichting, Stichting Tussen Vecht en Eem, Vereniging Vrienden van het Gooi en Stichting Gooisch Natuurreservaat. De penning is in 1983 ingesteld en ik was de achttiende persoon die 'm kreeg. Dus ja, ik krijg wel erkenning. Iedereen vindt het leuk om een schouderklopje te krijgen en daar hoor ik ook bij. Zonder dat doe ik het ook hoor. Ik doe het vooral omdat ik het vreselijk interessant, leuk en nuttig vind, maar met een prijs en nu weer deze penning gaan er wel deuren voor je open, en daar profiteer ik dan weer van.

Uitreiken van penning en oorkonde

Foto: Nel Huese

Jelle hield zich de afgelopen 25 jaar o.a. bezig met oeverwaluwanden, poelen aanleggen en herstellen, bosranden aanpassen, akkervogels in de winter, erfsoorten, vogels op golfbanen, moerasvogels, stadsvogels, de ecologische infrastructuur, nestkastenonderzoek. Hij vervulde talloze functies binnen en buiten de Vogelwerkgroep, momenteel zit hij in de Klankbordgroep gebruikers Goois Natuurreservaat namens de GAC. Hij verwierf de meeste bekendheid met zijn ijsvogelprojecten, maar bekommerde zich net zo goed om héél veel andere soorten, zoals de kamsalamander, boomarter, veldkrekel, vlinders, libellen, hazelworm, gierzwaluw, kerkuil en visdief. Op 19 april jl. kreeg hij op het stadhuis van Naarden de Emil Ludenpenning uitgereikt.